

KULTURA utorkom

Božićni darovi: Naslovnica iz 1926.

Zagrepečanka i Bubikopf, naslovnica iz 1926.

Dama na automobilskom Concours d'Elegance: Naslovnica iz 1928.

IZLOŽBA Otto Antonini i Zagreb dvadeset
Zagreb i svijet u oč

MARTINA KALLE

Zagreb dvadesetih - iz današnje perspektive bilo je to čarobno doba kavana, jazza, charlestona, vrijeme kada nastaju vrhunska ostvarenja zagrebačke moderne, a provincijski gradić na rubovima K.u.K. monarhije preobražava se u moderni veograd. U tome kratkotrajnom zlatnom vremenu iznimnog napretka i optimizma, ali i bolnih socijalnih razlika o kojima je progovarala umjetnička Grupa Zemlja, između netom prohujala Prvoga svjetskog rata i sumraka velike ekonomske krize koja će uslijediti na prijelazu u tridesete u Zagrebu je izlazio ilustrirani magazin »Svijet« čije je ime dovoljno govorilo o sadržaju.

Estetika art decoa

Bio je to pravi prozor u svijet u to daleko predtelevizijsko i predinternetsko doba, dok je svijet još bio pun egzotike koju se moglo doživjeti već samo nekoliko stotina kilometara daleko od aktualnih središta svijeta - Beča, Pariza i Berlina. Čovjek čije su ilustracije obilježile »Svijet« i kroz čiju se ostavštinu do detalja može rekonstruirati ona ljepša strana dvadesetih koju je ponajviše obilježila estetika art decoa, danas je potpuno i nepravedno zanemaren. Njegovo je ime Otto Antonini, a izložba o njemu i njegovu vremenu ocrtanu kroz ilustracije u »Svijetu« što se 9. studenoga otvara u Muzeju grada Zagreba, podići će iz nepravedna zaborava čovjeka čije je djelo udarilo snažan pečat epohi.

Multimedijska izložba pod nazivom »Otto Antonini - Zagreb i »Svijet« / »Svijet« i Zagreb dvadesetih« autorice Željke Kolveshi nastavlja interes te muzejske savjetnice MGZ-a za otkrivanje iznimno vrijednih i zaboravljenih ljudi i njihova opusa u rubnim, a time i nacionalnoj povijesti umjetnosti često nezanimljivim, segmentima likovne umjetnosti.

Izložbom o Otto Antonini su spajaju se društvena kronika jednoga zanimljivog i dinamičnoga vremena i slabo istražen korpus art decoa u hrvatskoj umjetnosti.

Oda ženi i njezinoj ljepoti

Premda se o Otto Antonini može govoriti i u širem okviru, s obzirom na to da je bio vrhunski crtač, slikar i grafičar, portretist, britki karikaturist, a ponajprije vrhunski ilustrator i grafički urednik, Željka Kolveshi za ovu se priliku koncentrirala isključivo na Antoninijeve ilustracije objavljivane između 1926. i 1932. u zagrebačkome ilustriranom tjedniku »Svijet«, polazeći od u naslovu izložbe dane postavke da je umjetnički izraz Otta Antoninija neodvojiv od njegova života, odnosno života u Zagrebu u razdoblju u ko-

jem je nastao.

Antoninijev rad u »Svijetu« Kolveshi je podijelila u deset područja - dama, moda, auto, zabave i ples, karneval i transformirani svijet, sport, gradogradnja i tehnika, putovanja, senzacije te Zagreb. Kroz široku lepezu interesa provlači se zajednička nit - oda ženi i njezinoj ljepoti. Za razumijevanje Antoninijeva djela najprije treba znati da je i on sam bio svjetski čovjek široka kruga društvenih interesa - uglašeni gentleman koji je govorio dva svjetska jezika, zaljubljenik u putovanja, ljubitelj mode, modernizma u urbanizmu, arhitekturi i dizajnu, aviona i automobila. Igrao je golf i veslao, bio je redovit gost na svim mondenim događajima u gradu, a sva proživljena iskustva Antonini je prenio na ilustracije u »Svijetu«.

Već od prvog broja »Svijeta« moderne (i, dakako, bogate) Zagrepečanke okosnica su njegova svijeta. Ilustracija na naslovnici prvog »Svijeta« inaugurirala je novu i revolucionarnu modu - frizuru bubikopf koja je dugu kosu brižno spletenu u plečnice poslala u ropotarnicu povijesti i postala daleko više od načina češljanja. Bio je to simbol moderne i emancipirane žene. Stil i anonimnost ključne su definicije Antoninijevih dama koje redovito odlikuje vrhunska elegancija, otmjenost, šik i posljednja moda. One nemaju identitet (čest model za njih je Antoninijeva supruga Olga), karakter, profesiju i stav. One su isključivo ideal ljepote svoga vremena. Antonini svoje ilustracije radi isključivo u zahtjevnoj tehnici pastela, čime je dokazao svoj vrhunski likovni talent.

Kultura odijevanja dvadesetih

Gdje će se najbolje izraziti duh vremena, ako ne modu? Zahvaljujući fotografskim agencijama s kojima je »Svijet« surađivao, Antonini je imao izravan uvid u najaktualnije modne trendove koji bi netom nakon predstavljanja pariškim ulicama osvanuli u »Svijetu«. Crteži savršeno elegantnih dama prava su enciklopedija kulture odijevanja dvadesetih - japanski sunčobran za odlazak na kupanje, posebna odjeća za svaku vrstu prigoda, kaputi s velikim krznemim ovratnicama, šeširi i rukavice, večernje toalete, haljine golih leđa i dame u muškim odjelima te nezaobilazni bubikopf.

Automobil kao jedan od zaštitnih znakova epohe u »Svijetu« je prikazan s damom za volanom. Premda je takva slika bila krajnje nezaobilazna na zagrebačkim ulicama, Antonini nikada nije naslikao muškarca za volanom, vozačice su bile simbol ljepote i slobodne žene koja sama odlučuje o svojoj sudbini.

Plesne zabave, sljedeći

Naslovnica prvog broja »Svijeta« od 6. II. 1926.

segment izložbe, nezaobilazni su dio inventara ludih dvadesetih, a Antonini je bio njihov dio koji ih dokumentira poput kakva »vesela« Toulouse Lautreca, ne zaboravljajući često ni svoj karikaturistički habitus. Paralela s velikim francuskim majstorom koji je ovjekovje-

čio tamnu stranu vesela noćnoga života, izraženija je u dijelu izložbe posvećenom kamevalu u kojem se finom simbolikom izražava dvostruko lice dvadesetih.

Sport za društvenu elitu

Još jedan od značajnih fenomena dvadesetih je sport koji u vrijeme kada jača kultura tijela privlači sve više poklonika. Na Antoninijevim ilustracijama redovito se pojavljuju tenis, golf, skijanje, slike s konjičkih trkaljica, ali baš nikada nema apsolutno najpopularnijega zagrebačkog sporta toga vremena - nogometa, niti motociklističkih utrka. Ipak su to sportovi za puk, a ne društvenu elitu. Sport kod Antoninija nije natjecateljska disciplina, već ponajprije dio stila života najvišega društvenog sloja i, naravno, prilika za pokazivanje najnovijih modnih trendova.

Senzacije novoga doba o kojima Zagreb ponajviše doznaje sa stranica »Svijeta« i iz crtaljke njegova ilustratora uključuju i nebedore i prekoceansku putovanja u Ameriku, dame u muškim odjelima, očekivanja sko-

■ Otto Antonini bio je vrhunski crtač, slikar i grafičar, portretist, britki karikaturist, a ponajprije vrhunski ilustrator i grafički urednik. Autorica izložbe Željka Kolveshi koncentrirala se isključivo na Antoninijeve ilustracije objavljivane između 1926. i 1932. u zagrebačkome ilustriranom tjedniku »Svijet«

ih u Muzeju grada Zagreba

Izrazu »Svijeta«

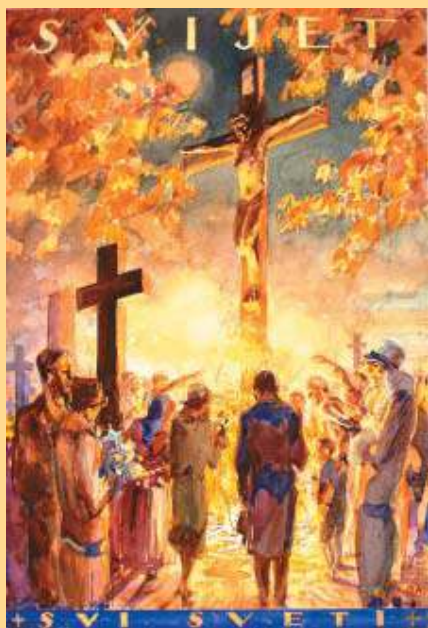

Prvi broj »Svijeta«

Prvi broj ilustriranog tjednika za društveni život »Svijeta« objavljen je u srbotu, 6. veljače 1926. godine u Zagrebu. Zahvaljujući pokretacu, prvom uredniku i stalnom ilustratoru Ottu Antoniniju pojavio se sadržajno suvremeno koncipiran tjednik građanske orijentacije.

Već od samih početaka

»Svijeta« je krasio visoki grafički standard prema svjetskim mjerilima. Aktualne informacije i snmke iz svih dijelova svijeta u »Svijeta« su dolazile iz svjetskih novinskih agencija. »Svijeta« je bio i sinonim za art deco na ovim prostorima, ponajprije zahvaljujući Antoninijevim ilustracijama.

Svi sveti, Naslovica od 30. X. 1926., objavljena pred točno 80 godina

Izgubljeni portreti

Zamor od svakodnevnoga višegodišnjeg crtanja i uspjeh samostalne izložbe u Salonu Ulrich 1932. godine Antoninija su odveli u druge vode. Postao je popularan i tražen portretist, dizajnirao je poštanske marke, a nakon Drugoga svjetskog rata radio je reklamne plakate. Antoninijevim portretima danas je vrlo teško ili nemoguće ući u bilo kakav trag, s obzirom na to da su njegovi modeli bili bogati Zagrepčani (ili vjerojatnije Zagrepčanke) uglavnom iz židovskih obitelji. Okolnosti 2. svjetskog rata i poratnih godina nikako im nisu išle na ruku i do danas je ostalo nepoznato što je od njih i gdje sačuvano.

Elegancija dvadesetih: Olga i Otto Antonini

Marija Ružička - Strozzi na naslovnici Svijeta od 3. III. 1928.

Ozbiljniji tonovi

Antoniniju nisu nepoznati ni ozbiljniji tonovi. Kada se 1928. obilježavalo 60 godina umjetničkog rada Marije Ružičke-Strozzi, veliku karakternu glumicu Antonini je prikazao na naslovnici »Svijeta« u dramatičnom crno bijelom crtežu ugljenom, izrazivši tako ekspresionističku crtu

njezine glume. Ilustracija s naslovnice »Svijeta« od 7. srpnja 1928. prikazuje ženu uz more, ali ugodaj je krajnje sumoran. Ona je personifikacija žalovanja nad smrću trojice zagrebačkih mladića nastradalih u prosvjedu zbog atentata u Narodnoj skupštini u Beogradu.

Dostojanstvo riječi

Dođir teksta

HELENA SABLJIĆ TOMIĆ

lovu u labirintu, Beli Hamvasu, koji »zna sve prepreke, ali se uzda u iskustvo i svoj bogomdani instinkt«.

Potrebno je, nadalje, umjeti osjetiti strast koja pršti iz feljtona o osobnostima poput Strossmayera, Irene Vrkljan, Savke Dabčević-Kučar i don Branka Sbutegge, ali i uočiti dostojanstvo riječi kojima je oblikovana

»Lovac u labirintu« kratke je izvanrednim uvidima dobro obaviještena pisca čije će referencije na literaturu kultivirati čitateljski duhovni aspekt

kritika o poeziji Adriane Škunce, »Lasićev obračun s Lasićem« ili pak ona o knjizi Nikole Viskovića.

Individualni literarni ulov

I dok se knjigom nužno prelijevaju različiti žanrovi, dok Zimina samo na prvi pogled jednostavna i laka rečenica osvaja čitatelje količinom informacija, trenutnim bljeskovima koji navode na iznovljena čitanja i promišljanja u nekom novom ozračju, dotle je ovaj individualni literarni ulov lucidan i elegantno stilski opremljen.

»Lovac u labirintu« kratke je izvanrednim uvidima dobro obaviještena pisca čije će referencije na literaturu kultivirati čitateljski duhovni aspekt pokušavajući na opušten, na nekim mjestima ironičan način oživjeti njezin smisao. Zima se u svojim tekstovima ne razmeće bez pokrića, a pohranjeno znanje o europskoj literaturi, umjetnosti, glazbi, koje je utisnuto u intimni kod knjige primijetili su oni koji mu to epistola, umjesto stereotipnog pogovora, i priznaju. I stoga je ovo knjiga o njegovu nastojanju da u »procesu individualizacije dođe do samoga sebe«, znanje u njoj tek je nužan korak u oslobađanju duše od okova osjetilne zaspalosti u ispraznom svijetu svakodnevnih zabuda. Zima je moderni intelektualac, »arogantni sveznadar« koji je još jedanput pokazao kako se dostojanstvo riječi brani njima samima. Pri tome je svoju privatnu duhovnu rezidenciju ustoličio u vedutama Venecije, San Gimignano, Pule, Praga, Malinske, Splita i Zagreba, pozvavši na banket samo pažljivo probrana imena.

Zdravko Zima: »Lovac u labirintu, eseji & elzevirski«, Naklada Ljevak, Zagreb 2006., str. 46

rašnjeg čovjekova iskoraka u svemir, predvine plesačice u pariškim revijama, aktualna Miss Europe, Zagrepčanka Štefica Vidačić, i zagrljeni ženski par na naslovnici - diskretan nagovještaj slobodne seksualnosti koja je u visokim krugovima dvadesetih prije bila pravilo, nego iznimka.

Zagreb je još jedna Antoninijeva konstanta. Početci Radio Zagreba koji se u prvim danima slušao preko improviziranih radio-prijamnika sa slušalicama, filmski grad na Savskoj cesti (iz koje će nastati današnji Jadran film), kupalište na Savi, kao i problematika izgradnje Zakladnoga bloka na početku llice svoje su mjesto našli u »Svijetu«.

Na Badnjak 1932. Otto Antonini objavio je svoju posljednju ilustraciju u »Svijetu«. Nove tehnike, fotomontaža i autorska fotografija su istiskivale ilustraciju, a i »Svijeta« se sadržajem prilagođavao novim trendovima. Otto Antonini umro je u Zagrebu 15. veljače 1959. Zagreb se od kroničara jednoga kratkoga, ali značajnog vremena oprostio u tišini, bez nekrologa u novinama.